

Home / Dosje / Filmski Plakat U Hrvatskoj – Doba Prije Trailera (3.) Bis, Faist I Vulpe Izvučeni Iz Zaborava Tek U 21. Stoljeću

DOSJE, FILM / 27/11/2025

Filmski plakat u Hrvatskoj – doba prije trailera (3.) Bis, Faist i Vulpe izvučeni iz zaborava tek u 21. stoljeću

Ferdo Bis, Zvonimir Faist i Milan Vulpe – prva generacija hrvatskih komercijalnih umjetnika ostala je gotovo potpuno nepoznata sve do tri izložbe u 21. stoljeću koje su izvukle iz zaborava njihove dizajnerske opuse – od oblikovanja knjiga, scenografija, ambalaže proizvoda, turističkih plakata do onih filmskih – a tu je Faist bio nedostižan...

Piše: **Nives Matijević**

Zagrebački akademski slikar **Ferdo Bis** (1910.-1980.) spada među pionire grafičkog dizajna u Hrvatskoj, no njegov je život i djelo tek nedavno detaljnije istražila i rekonstruirala grafička dizajnerica **Alira Hrabar Bekar**. Bisov opus prezentirala je u svibnju ove godine u Hrvatskom dizajnerskom društvu (HDD) izložbom 'Pojam dizajna – Ferdo BIS: Zagubljeni portret', koja je popraćena i detaljnim katalogom.

Bis je na Državnoj središnjoj obrtnoj školi u Zagrebu (danas Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, mjesto na kojem je počela zagrebačka tradicija plakata) pohađao smjer dekorativno slikarstvo u isto vrijeme kada i **Zvonimir Faist**, još jedan od pripadnika prve generacije hrvatskih komercijalnih umjetnika. Potom su zajedno studirali na Umjetničkoj akademiji, a kasnije su zajedno radili za iste reklamne agencije. **Veljko Krulčić** svojevremeno je zapisao da se Bis želio baviti slikarstvom, primarno portretima, no financijska situacija usmjerila ga je prema komercijalnoj grafici i stripu.

Za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata Bis je radio u Izložbeno grafičkom odjelu (IGO) predsjedništva vlade, Odjelu likovne propagande (OLIKPROP) i agenciji Ozeha (Oglasni zavod Hrvatske), a 1953. godine prelazi u slobodne umjetnike. Nažalost, velik dio Bisove umjetničke ostavštine, pogotovo one od iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata, uništen je 1978. godine u požaru njegova ateljea u zagrebačkoj Masarykovoju ulici.

Bis je napravio neke danas vrlo rijetke plakate za nekoliko jugoslavenskih igranih filmova. Među njima je jedna od verzija plakata (za Ozehu) za film 'Sofka' prema romanu 'Nečista krv' **Bore Stankovića**, a u režiji srpskog redatelja **Radoša Novakovića** iz 1948. godine – u kojoj su, inače, snimljena samo četiri filma. Primjerak plakata čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (NSK). Bis je autor i plakata za dva filma redatelja **Branka Bauera** – pustolovni 'Sinji galeb' iz 1953. prema knjizi za djecu **Tone Seliškara** i 'Milioni na otoku' iz 1955. godine o grupi dječaka koja nabasa na blago koje žele i kriminalci. Ponajbolji od njegovih filmskih plakata je onaj za film 'Djevojka i hrast' **Kreše Golika** također iz 1955. godine, po scenariju književnika **Mirka Božića**, od kojih se jedna također nalazi u fundusu NSK. Točnije, postoje dvije verzije ovoga plakata.

Faistovi filmski plakati (izvor: web stranica Muzeja grada Zagreba)

NSK čuva i nekoliko vrlo zanimljivih plakata koje je Bis radio za uvozne filmove koji su tada igrali u zagrebačkim kinima – među njima su (Fernandel kao) 'Kasimir' **Rogera de Broena**, 'Čudo od djeteta' **Roberta Z. Leonarda** i njemački triler iz 1949. 'Tromba' (NSK) **Helmuta Weissa**. Bis je također autor plakata za američki SF horor 'film iz svijeta robota Gog' **Herberta Strocka**, američki mjuzikl 'Roberta' **William A. Seitera** iz 1935. godine, komediju 'Dar na uzici' **Georgea Becka** iz 1951. godine, poljsku povijesnu dramu iz 1948. 'Posljednja etapa' **Wande Jakubowske**, američki film **Jacka Arnolda** 'Staklena paučina' iz 1953. godine, njemački film iz 1952. 'Otrov u zološkom vrtu', te prvi dugometražni film u povijesti 'Nanuk sa sjevera' **Roberta Flachertyja** iz 1922. godine, koji prikazuje život kanadskih Inuita, među kojima je redatelj jedno vrijeme i živio. Neki od ovih plakata mogli su se vidjeti na spomenutoj izložbi u HDD-u, a danas su rijetka i tražena roba među kolekcionarima.

I Muzej za umjetnost i obrt (MUO) čuva primjerke više Bisovih reklamnih plakata, među kojima je i onaj za britansku kriminalističku dramu Vlakovi prolaze **Harolda Frencha** iz 1952. godine, adaptaciju romana belgijskog književnika **Georgesa Simenona**.

Faist i „Diktati vremena“

Do 2003. godine i velike retrospektivne izložbe 'Zvonimir Faist: Diktati vremena – plakati od kasnih 1930.-ih do ranih 1960.-ih', koju je u Muzeju grada Zagreba priredila kustosica **Željka Kolvešić**, akademski slikar i grafički dizajner **Zvonimir Faist** (1914.-2007.) bio je javnosti gotovo potpuno nepoznat umjetnik, iako se plakatima profesionalno bavio 45 godina i iako se njegov crtež supruge Matilde nalazio gotovo u svakoj kući u Hrvatskoj – na pakiranju Franckove kave.

Faist je tako prvu izložbu svojih radova dočeka u 90-toj godini, a svojedobno je slikar u razgovoru za Nacional otkrio da cijeli život zapravo nije stigao slikati, jer je, da bi osigurao egzistenciju sebi i obitelji, morao raditi naručene plakate i ilustracije. A koliko ih je sjajno radio i to isključivo ručno i onda kada bi mu bilo lakše koristiti fotografije, otkrila je ova izložba, na kojoj se mogao vidjeti i niz njegovih filmskih plakata. Kako je tada otkrio, plakat bi izradio za dan, rijetko mu je trebalo dva dana, a danas se njegove filmske plakate gotovo nemoguće pronaći na tržištu.

Faist je pohađao Državnu obrtnu školu u Zagrebu učeći za dekorativnog slikara, a potom je na Umjetničkoj akademiji diplomirao slikarstvo.

'Plakate sam počeo raditi 1937. godine, tada najčešće za programe zagrebačkih kinematografa. Služio sam se tehnikom koju sam sam izumio. Sve sam plakate radio šablonom. Prvo bih izrezivao šablone, pa bih napravio crno bijelu osnovu, a onda slobodnom rukom pomoću posebnog stroja špricao boje. Najviše sam radio za filmove, ali i za tvornice, proizvode... Bio je to delikatan posao. Nekada sam morao sam ručno napraviti i po sto primjeraka istog plakata. Mislim da je to bilo u vrijeme NDH. Za filmove se trebalo štampati sto-dvjesto plakata, ali štamparije nisu htjele raditi tako mali broj. Netko me tada pitao bi li mogao napraviti sto plakata za jedan film, a ja sam prihvatio. Radio sam dane i noći', ispričao je Faist.

Nakon rata dobio je posao u OLIKPROP-u, propagandnom odjelu nove Jugoslavije, a nakon spajanja OLIKPROP-a i Ozehe nastavio je tamo raditi kao grafički dizajner.

Nije uvijek imao potpunu slobodu pri izradi plakata, a naručitelji su mu često određivali i s koliko boja mora raditi:

'Najčešće sam morao raditi s dvije, tri, najviše četiri boje. Jer ako je bilo puno boja, štampanje je bilo skupo. Često nisu dopuštali ni da se potpišem na plakat, jer nisu željeli da se mi slikari tako reklamiramo. A materijal sam nabavljao sam. Na sreću, mogao se kupiti i kod nas.'

Na izložbi je bilo prikazano više od 70 Faistovih plakata, zahvaljujući i tome što je umjetnik neke od njih sam sačuvao, a kako je rekao, to je otprilike trećina onoga što je napravio. Među njima je bio i niz filmskih plakata, uglavnom za uvozne filmove. Tu su i neki primjerci plakata iz 1930.-ih i 1940.-ih godina, među kojima i plakat za 'napet kriminalni slikopis', američki krimić 'Gentleman gangster' Toda Browninga iz 1930. godine.

Lica junaka na Faistovim filmskim plakatima odaju njihove unutrašnje oluje i drame – 'Povratak u zoru', 'Zvonce sreće', 'Griješ zimske noći', 'Jače od žene', 'Proljeće ljubavi', 'Živi leš'...

Faist je ispričao i anegdotu vezanu za ruske filmove koji su nakon preplavili kina:

"Rusi su u Titovo vrijeme u Jugoslaviju donosili filmove, ali nisu imali plakate. Zbog toga su angažirali **Edu Murtića**, koji im je napravio prve primjerke plakata. No, rekli su mu da to ništa ne valja, pa je Murtić, koji mi je tada bio šef, rekao da ja napravim plakate. Napravio sam ih, a onda su rekli da ću od sada samo ja raditi plakate za njih."

Bisovi plakati

logo

ZAGREB

PODZEMLJE & NADZEMLJE

ZELENO

LICE S NASLOVNICE

NEDODIRLJIVI

DOSJE

SHOP

SEARCH

Faistov prvi plakat za neki sovjetski film bio je za 'U šest sati poslije pobjede' **Ivana Pirijeva**, kombinacija mjuzikla, ljubavnog i ratnog filma. Bio je to jedan od rijetkih filmova snimljenih još za vrijeme rata 1944. godine, koji je prikazivao njegov kraj. Uslijedili su mnogi drugi, među kojima i plakat za ratni film 'Malahov-Kurgan' iz 1944. godine, crveno-crni na bijeloj podlozi.

Na plakatu za povijesnu dramu o ruskom caru 'Ivan Grozni' **Sergeja Ejzenštajna** iz 1945. godine, remek djelu, Faist je sjajno spojio ljubičastu, zelenu i crnu boju. Tu je i plakat za film 'Suvorov' iz 1941. godine, o ruskom generalu iz 18. stoljeća koji nije izgubio nijednu bitku, zatim plakat za sovjetsku adaptaciju romana **Julesa Vernea** 'Djeca kapetana Granta' iz 1936. godine, crveno-plavi na bijeloj podlozi...

Faist je napravio i više plakata za domaće filmove, među kojima i onaj za 'Poslednji dan' **Vladimira Pogačića**, špijunsku dramu o bivšim gestapovskim saboterima koje lovi UDBA iz 1950. godine. Prisjetio se i da mu nisu dali ni fotografije glumaca, ni temu filma ni bilo kakav podatak koji bi mu pomogao kod izrade plakata. Sam je smislio pomalo mračnu ilustraciju čovjeka i njegove sjene, koja je, kasnije se ispostavilo, savršeno odgovarala temi filma.

Iste godine snimljen je i fantastični film 'Čudotvorni mač' **Vojislava Nanovića**, koji se događa u srednjem vijeku i u kojem Baš Čelika, lika iz bajki, može ubiti samo čarobni mač, kojeg na Faistovu crven-bijelo-plavom plakatu drži hrabri vitez na konju.

Faistov je rad i plakat za film 'Koncert' **Branka Belana** iz 1954. godine, te osobito dojmljiv plakat za 'Ne okreći se sine' Branka Bauera iz 1956. godine, prema romanu Arsena Diklića, o partizanskom ilegalcu koji pokušava izvući sina iz ustaškog dječjeg doma. Među ostalim, napravio je i jednu verziju plakata za ranije spomenuti film 'Barba Žvane' **Vjekoslava Afrića** iz 1949. godine...

Dekodiranje Milana Vulpea

Koliko je zapravo golem i bogat opus **Milana Vulpea**, jednog od najznačajnijih hrvatskih grafičkih dizajnera javnosti je uglavnom bilo nepoznato do retrospektivne izložbe 'Milan Vulpe: Dekodiranje' u Muzeju za umjetnost i obrt (MUO) 2021. godine. Za izložbu je zaslužna muzejska savjetnica Koraljka Vlajo, voditeljica Zbirke grafičkog dizajna i Zbirke produkt dizajna u MUO. Izložbu je popratila i monografijom 'Milan Vulpe: Od publicitera do grafičkog dizajnera', prvom o Vulpeovom radu uopće.

logo

ZAGREB

PODZEMLJE & NADZEMLJE

ZELENO

LICE S NASLOVNICE

NEDODIRLJIVI

DOSJE

SHOP

SEARCH

Vulpeova izložba 2021.

Vulpe je, kako je tada istaknuto, 'tijekom 40 godina djelovanja intenzivno radio na unaprjeđivanju vizualne kulture u području dizajna i uvođenju suvremenih dizajnerskih postulata u područje ekonomske propagande u Hrvatskoj'. Ili kraće, bio je jedan od pionira korporativnog brandinga u regiji.

Iako je fokus izložbe bio na Vulpeovom radu za velike hrvatske kompanije poput Plive, Chromosa i Ine i oblikovanju vizualnog identiteta socijalističkih poduzeća i njihovih proizvoda, od TOZ olovki do omota Opće enciklopedije Jugoslavenskog leksikografskog zavoda i Chromosova neonskog ličioca na glavnom zagrebačkom trgu, moglo se vidjeti i nekoliko zanimljivih filmskih plakata nastalih na početku njegove profesionalne karijere, na kojima je uhvatio duh vremena.

Naime, Milan Vulpe je, nakon diplome na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti, karijeru započeo u Poduzeću za raspodjelu filmova Zagreb, distributeru domaćih i stranih filmova, kasnije Croatia film. Od 1946. do 1948. godine dizajnirao je plakate i oglase za filmove. Plakati su se radili u tehnici litografije ili, ako je bila riječ o manjim tiražima, u tehnici knjigotiska i špricanja boje preko šablona.

Kako je u razdoblju prije Rezolucije Informbiroa na repertoaru bilo mnogo sovjetskih filmova, Vulpeov je posao uglavnom bio raditi plakate za njih, često u samo dvije ili tri boje.

Te je prve plakate još uvijek radio ručno, kao i Faist, i u manjem broju primjeraka, korištenjem šablona i špricanjem boje, a kasnije se plakati tiskaju tehnikom litografije.

U početku je na jednostavnim plakatima rađenim u oskudnim uvjetima bio samo naziv filma ('Komsomolci', 'Proljetna pjesma', 'Zakon velike ljubavi', 'Zlatni ključić', 'Tahir i Zuhra', 'Pobjeda nad Japanom', 'Sila života', 'Signal se nije ugasio'), a kasnije su se na plakat dodavale informacije o čemu se u filmu radi i što će sve gledatelji moći vidjeti.

Muzej za umjetnost i obrt otkupio je Vulpeovu ostavštinu od njegova sina, pa danas u fundusu ima i brojne njegove filmske plakate iz tog poslijeratnog razdoblja, dok na tržištu praktički ne postoje.

Tu su među ostalim 'špricana' crveno-crna i litografska crveno-žuta verzija plakata za film 'Trinaestorica' **Mihaila Romma** iz 1937. godine, tzv. ostern ili sovjetska verzija akcijskog filma s crvenoarmejcima u glavnoj ulozi i na egzotičnim sovjetskim lokacijama.

Osim 'špricane', postoji i litografska verzija plakata za film 'Komsomolci' s likom Lenjina u gornjem lijevom uglu, na kojoj već vidimo Vulpeovo majstorski rad.

Tu je, zatim, plakat za sovjetsku muzičku komediju 'Bogata nevjesta' **Ivana Pirijeva**, primjerak kojeg ima i NSK.

Nadalje, u fundusu je i plakat za 'Posljednji tabor', "Sovjetski film pun ciganske muzike i pjesme", "Film o velikoj prekretnici u životu Cigana u Sovjetskom Savezu".

Tu su i plakat za film 'Zakletva' sa smrknutim Staljinom, "hudožestveni film koji prikazuje historijsku Staljinovu zakletvu na Lenjinovu grobu i iznosi grandiozno djelo vođe sovjetskih naroda", zatim plakat za "Jakov Sverdlov, sovjetski historijsko-biografski film, koji prikazuje buran život velikog konspiratora, revolucionera, borca za slobodu i krasnog čovjeka Jakova Sverdlova".

Opis na Vulpeovu plakatu za film 'Predstavnik vlasti' kazuje kako "Film prikazuje duševnu snagu i duševno bogatstvo savremene ruske žene u borbi za bolji život. Sukob između ljubavi prema mužu i dužnosti prema zajednici. Putem žrtve i samozataje do pobjede ideje i do ljubavne sreće."

Na tehnikom špricanja izrađenom plakatu za sovjetsku jazz-kino komediju 'Pastir Kostja' reklamira se da je to "humor i komedija, divne pjesme i muzika, sjajna gluma i režija, smijeh i veselje u nezaboravnom filmu"...

Vulpe je napravio i plakate za nekoliko domaćih dokumentarnih filmova Jadran Filma, među kojima i za film 'Svjedoci istine' **Stjepana Draganića** iz 1950. godine, te za 'fiskulturno sportski film Za Republiku naprijed' **Branka Marjanovića**, jer 'fiskultura je postala svojina cijelog naroda', kao i za kratki dokumentarni film **Radoša Novakovića** 'Julijska krajina', iz 1946. godine, na kojem je obris Istre i jugoslavenska zastava.

(objavljeno 1.11.2025.)

Linkovi na [prvi](#), [drugi](#), [četvrti](#) i [peti](#) nastavak serijala

Novinarski projekt 'Filmski plakat u Hrvatskoj – doba prije trailera' realiziran je u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za

elektroničke medije

Share

Kako biti Srbin u Vukovaru? 'Asimilacija je normalna pojava, ali ne ako se provodi pritiscima'

Kako biti Srbin u Gračacu? 'Traktor na kojem sam 1995. kao beba otišao vratili smo u Liku'

ZAGREB

PODZEMLJE & NADZEMLJE

ZELENO

LICE S NASLOVNICE

NEDODIRLJIVI

DOSJE

SHOP

SEARCH

RELATED POSTS

DOSJE, FILM

Filmski plakat u Hrvatskoj – doba prije trailera (5.) Ivanišević, Arsovski i Ilić, autori plakata koji se pamte

30/11/2025

FILM

Filmski plakat u Hrvatskoj – doba prije trailera (4.) Kim, Willy i Lehner, majstori koji su obilježili 1950.-te i 1960.-te

29/11/2025

DOSJE

Filmski plakat u Hrvatskoj – doba prije trailera (2.) Era partizana na filmskim plakatima

01/10/2025

DOSJE, FILM
Filmski plakat u Hrvatskoj (1.) – doba prije trailera
01/09/2025

DOSJE

Plitvička jezera – neispričana povijest (6.): Partizanska ženska četa, krvavi Uskrs '91. i građevinsko mahnitiranje

30/11/2024

DOSJE

Ludi za lovom (5.) Budor taji na što Lovački savez troši 13,4 milijuna eura godišnje, tko sada vozi Dečakovu limuzinu?

30/11/2024

Zagrebi je medijski portal Hrvatskog centra za istraživačko novinarstvo i slobodu medija (HRCIN).

OIB: 68800865154, MB: 04325532

IBAN: HR9823600001102458120

Glavni urednik: Saša Paparella

novinari:

Ratko Bošković

Miroslav Edvin Habek

Nives Matijević

HRCIN, Matije Divkovića 7, 10090 Zagreb

info@zagrebi.hr

Članke možete komentirati na našoj **Facebook stranici**.

Zagrebi i ostale projekte HRCIN-a možete donirat na ***linku***.